

Temat: Odpowiedzialna konsumpcja żywności 1

Scenariusz poprawiony według sugestii młodzieży z Fundacji Wyobraź sobie podczas realizacji projektu “Edukacja globalna oczami młodzieży” współfinansowanego w ramach polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Autorka scenariusza: Anna Książek

Cel: Omówienie najważniejszych zagadnień związanych z odpowiedzialną konsumpcją żywności

Zamierzenia/po zajęciach osoby uczestniczące będą:

- wiedziały skąd bierze się nasza żywność
- wiedziały jak rozkłada się podział zysków z kupowanej przez nas żywności
- wiedziały w jakich warunkach produkowana jest nasza żywność
- zmotywowane do dalszego działania w obszarze odpowiedzialnej konsumpcji
- wiedziały jakie konkretne działania mogą podjąć, by ich konsumpcja była bardziej odpowiedzialna

Czas trwania: 2h

Materiały: Kartki, mazaki, wydrukowane załączniki 1 (jedna kopia), 2 i 4 (jedna kopia dla każdej kilkusobowej grupy), mapa świata, flipczarty.

W wersji online przygotowane ćwiczenia np. z wykorzystaniem narzędzi Google drive, Kahoot.

Przebieg:

1. Wprowadzenie

Powitanie osób uczestniczących, przedstawienie celów spotkania i projektu, w ramach którego jest ono realizowane.

Następnie zaproś osoby uczestniczące do trzech rund rozmów w grupach 3-osobowych, za każdym razem zmieniając skład grupy i pytanie. Na odpowiedź na każde pytanie grupy mają 6 minut.

Pytania:

- Jak się masz? Jak minął Ci dzień? Z czym zaczynasz dzisiejszy warsztat?
- Czym jest Edukacja globalna?

To pytanie podsumuj pytając każdą grupę o odpowiedź, a następnie prezentując slajdy lub plakat z definicją Edukacji globalnej (którą znaleźć możesz np. tutaj:

<https://fed.org.pl/globalna/o-programie/>).

- Jak rozumiecie cytat: „I zanim skończysz śniadanie, już zależałeś/aś od ponad połowy świata.” (Martin Luther King). W jaki sposób wiąże się on z tematem dzisiejszego spotkania – odpowiedzialną konsumpcją?

W przypadku wersji online, skorzystaj z opcji Oddzielnych pokoi, oferowanych np. przez zoom.

Czas trwania: 20 minut

2. Państwa Świata – podział na grupy

Rozdajemy osobom uczestniczącym nazwy krajów. Ich zadaniem jest dobrać się w trzy grupy: kraje z Azji, Ameryki oraz Afryki. Rozkładamy w widocznym miejscu mapę świata, by osoby uczestniczące mogły z niej skorzystać, w razie wątpliwości (załącznik 1). To również dobry moment do tego, by przypomnieć osobom uczestniczącym znaczenie pojęcia globalne Południe.

W wersji online, pomijamy to ćwiczenie, dzieląc osoby uczestniczące na nowe grupy według sugestii zooma (lub innej platformy).

Czas trwania: 5 minut

3. Skąd się bierze nasza żywność?

Rozdajemy grupom zestaw pociętych produktów oraz nazw krajów, w których są one produkowane (załącznik 2). Osoby uczestniczące mają kilka minut na dopasowanie jednych do drugich. Do każdego produktu przyporządkowane są trzy kraje - najwięksi producenci. Następnie podsumowujemy ćwiczenie na forum, pokazując dane kraje na mapie świata. Wracamy do cytatu z początku zajęć. Czy rozumienie tych słów zmieniło się w jakikolwiek sposób?

W wersji online ćwiczenie można przygotować z pomocą Google slajdów (przykład w załączniku 3) lub Kahoota.

Czas trwania: 15 minut

4. Skąd się bierze nasza kawa

Zaprezentuj osobom uczestniczącym film, który przedstawia produkcję ekologicznej kawy w małej wiosce Duraznillo na północy Peru:

https://www.youtube.com/watch?v=MqCdAqwiB78&list=PLEMUu_oPmwZYuU6VyFe_-eNVnQS6LU3Mh&index=10.

Możesz również uzupełnić informacje z filmu na podstawie poniższej historii:

EKOLOGICZNA KAWA

Duraznillo to mała peruwiańska wioska, w której mieszkańcy i mieszkanki utrzymują się głównie z produkcji ekologicznej kawy. W sezonie spędzają na zbiorach kawy nawet do kilkunastu godzin dziennie, ręcznie zrywając owoce z krzewów i drzew kawowych. Zebrane ziarna kawy, po oddzieleniu od skorupki, suszą kilka dni na słońcu na matach rozłożonych przed domem. Nikt nie zbiera kawy sam – mieszkańcy i mieszkanki dzielą się na kilkusobowe grupy wspólnie zbierając kawę najpierw na jednej farmie, potem na kolejnej i jeszcze kolejnej. Rodzina, na której farmie danego dnia odbywa się praca, odpowiada za

przygotowanie posiłków – śniadanie i kolacje podawane są w domu danej rodziny (ciepła zupa), obiad zaś kobiety donoszą w pudełkach na farmę oddaloną od wioski kilkanaście do kilkudziesięciu minut pieszo. Zebraną kawę (kilkadziesiąt kilogramów dziennie) transportuje się konno – nikt nie posiada tu samochodu czy motoru, zresztą i tak nie przejechałyby one po wąskich, stromych, górskich ścieżkach. Część zebranych ziaren – po usmażeniu na patelni, zgnieceniu i przesianiu – służy do parzenia kawy dla mieszkańców i mieszkanek, a pije ją tu praktycznie każdy, łącznie z kilkuletnimi dziećmi. Jedzenie i napoje ograniczone są do tego co daje natura, a na wysokości 2000 metrów nie daje ona zbyt wiele. Oprócz kawy, spożywa się tu głównie banany w kilku odmianach, jukkę, fasolę, czasem jajka czy pieczywo, w sezonie również pomarańcze i czerymoję.

Pełna historia i zdjęcia:

<https://www.exchangetheworld.info/single-post/2020/03/22/kawowe-opowiesci>

Po obejrzeniu filmu/wysłuchaniu historii, zaproś osoby uczestniczące do dyskusji:

- Co zwróciło Waszą uwagę w filmie? Co Was zaskoczyło?
- Co sądzicie o zaprezentowanym procesie zbierania kawy?
- Jak Waszym zdaniem wygląda codzienne życie osób z zaprezentowanego filmu?
Czym różni się od naszego? Co jest dla nich trudne? Co sprawia im radość?
- W jaki sposób wybory osób z globalnej Północy wpływają na życie osób w zaprezentowanej wiosce (umiejscowionej na globalnym Południu)?

Czas trwania: 15 minut

5. Kto na tym zarabia?

Dzielimy osoby uczestniczące na 5-osobowe grupy. Każda osoba w grupie otrzymuje inną rolę. Opisy ról znajdują się z załączniku 4 (na podstawie:

<https://developmentperspectives.ie/ResourcesPDFS/Understanding-the-SDGs.pdf>). Każda osoba zapoznaje się z opisem swojej roli (pracownik/ca plantacji, właściciel/ka plantacji, importer/ka, przewoźnik/czka, supermarket).

Następnie rysujemy na flipcharcie banana mówiąc, że kosztuje on złotówkę. Zadaniem grup jest wynegocjowanie ile procent (groszy) ze złotówki powinna dostać każda osoba w danej roli. Po 15 minutach negocjacji zaproś wszystkie grupy do podzielenia się wypracowanym podziałem oraz podsumowania procesu negocjacji.

Jeśli ilość osób w całej grupie nie dzieli się przez 5, możesz niektóre role (np. pracownika/cy plantacji) dać więcej niż jeden osobie, zrezygnować z jednej roli lub dać mniejszym grupom opis wszystkich ról, by w czasie gry zadecydowały o przydziale pieniędzy do ról, które nie zostały dopasowane do konkretnego osoby.

W wersji online każda osoba otrzymuje dokument googla z opisem roli, zaś negocjacje odbywają się w Oddzielnych pokojach.

Czas trwania: 30 minut

6. Rozwiązania

Podsumowując ten i poprzedni warsztat (o odpowiedzialnej konsumpcji ubrań), spróbujmy skupić się na rozwiązaniach. Podziel osoby uczestniczące na grupy i zaproś do dyskusji o tym, co my jako konsumenci i konsumentki możemy zrobić, żeby nasza konsumpcja była bardziej odpowiedzialna. Zaproś grupy do zapisania odpowiedzi na flipcharcie lub, w przypadku warsztatu online, na Google slajdach. Po 10 minutach dyskusji poproś każdą grupę o przedstawienie pomysłów.

Przykładowe pomysły:

- kupować mniej
- kupować lokalnie
- kupować rzeczy w większych opakowaniach lub, jeśli to możliwe, bez opakowań
- kupować żywność ekologiczną
- prawidłowo przechowywać jedzenie
- nie kupować na zapas (ryzyko zepsucia)
- kupować sezonowe warzywa/owoce

- kupować w sklepach z używaną odzieżą
- wymieniać się ubraniami (zamiast kupować nowe)

Na koniec możesz opowiedzieć historie Światozmieniaczy/ek przyczyniających się do zmiany w obrębie konsumpcji. Wskaż również źródła, z których osoby uczestniczące mogą czerpać więcej informacji i inspiracji, również do realizacji własnych warsztatów i działań (np. e-globalna.edu.pl, ekonsument.pl, pah.org.pl, teg.edu.pl, książka ze scenariuszami Światozmieniacze. Cel Dobro.).

Przykłady Światozmieniających historii związanych z odpowiedzialną konsumpcją:

EKOLOGICZNY RYŻ

Tor porzucił dobrze płatną pracę w Bangkoku, by wrócić do swoich korzeni – został ekologicznym farmerem ryżu. Ryż jest w Tajlandii podstawą niemal każdego posiłku. W ciągu ostatnich lat większość farmerów i farmerek przeszła na produkcję chemiczną uzależniając się od wielkich korporacji. Ekologiczna produkcja wiąże się z wieloma wyzwaniami – od znalezieniem klientów/ek gotowych zapłacić wyższą cenę za lepszy produkt aż po współpracę z odpowiednim młynem, który nie zmiesza ryżu ekologicznego z chemicznym, niwelując wartość tego pierwszego. Tor podjął wyzwanie, szukając modelu biznesowego, który przyniesie stabilność finansową nie tylko jego farmie, ale też zachęci innych farmerów i farmerki do przejścia na produkcję ekologiczną. Tor eksperymentuje z wieloma produktami, sprzedaje nie tylko ryż w kilku różnych odmianach, ale i ryżowe mydła, makarony, lody czy nawet wino.

Pełna historia i zdjęcia:

<https://www.exchangetheworld.info/single-post/2015/11/30/powrot-do-korzeni>

EKOLOGICZNY JEDWAB

Farma jedwabiu Mulberries powstała w Laosie po wietnamskiej wojnie na jednym z najbardziej zbombardowanych obszarów, by zachęcić do powrotu w rodzinne strony osoby uciekające przed wojną i zapewnić im miejsca pracy. Farma Mulberries powstała dzięki staraniom Kommaly Chanthavong, nominowanej do pokojowej nagrody nobla, która szukała sposobu na to, by ludzie wrócili z Vientiane, stolicy Laosu do której uciekli w czasie

wietnamskiej wojny, do Phonsavan – jednego z najbardziej zbombardowanych regionów. Większość kobiet z tego obszaru potrafiła robić tylko jedną rzecz – produkować jedwabne chusty. W produkcję jednej z nich zaangażowane jest około 25 osób, to mnóstwo pracy zaczynając od karmienia jedwabników świeżymi liśćmi z drzew morwy trzy razy dziennie, poprzez gotowanie tych jedwabników, które wytworzyły kokony i wyciąganie z nich pojedynczych nitek, aż do ręcznego tkania chust pełnych kolorowych wzorów. Nic się też nie marnuje – wyhodowane w ekologiczny sposób jedwabniki stają się przekąską lub dodatkiem do głównego posiłku dla lokalnych rodzin.

Pełna historia i zdjęcia:

<https://www.exchangetheworld.info/single-post/2016/10/31/jedwabnym-szlakiem>

EKOLOGICZNY WĘGIEL

SGFE z Kambodży produkuje ekologiczny węgiel z kokosa, zapobiegając wycinaniu lasów i wykorzystując jeden z najpowszechniejszych w tym kraju odpadów. Skorupy kokosów znaleźć można wszędzie – porzucone na ulicy po wypiciu cennego mleka kokosowego. SGFE (Sustainable Green Fuel Enterprise) wykorzystuje je do produkcji węgla, który wciąż służy do gotowania wielu rodzinom w Kambodży. Węgiel z kokosów nie tylko pozwala oszczędzić lasy, ale też zdrowie kambodżańskich kobiet i dzieci – nie wytwarza bowiem dymu ani iskier, szczególnie niebezpiecznych dla tych, którzy w domu zajmują się gotowaniem. SGFE zatrudnia osoby żyjące w ubóstwie, zapewniając im pracę, a im dzieciom – wszechstronną edukację w organizacji PSE z które współpracują. Swoją ekologiczny węgiel sprzedają za tą samą cenę co standardowy, zaś różnicę w kosztach produkcji pokrywają oferując ludziom z całego świata możliwość wykupienia kredytów węglowych i zniwelowania ich śladu węglowego.

Pełna historia i zdjęcia:

<https://www.exchangetheworld.info/single-post/2015/11/21/wegiel-z-kokosa>

Czas trwania: 25 minut

9. Co ja zrobię? – podsumowanie

Każda osoba uczestnicząca zapisuje przynajmniej jedną małą rzecz, którą od dziś zacznie robić inaczej, by być choć odrobinę bardziej odpowiedzialnym/ą konsumentem/ką. Zapisane decyzje przedstawia reszcie grupy.

Czas trwania: 10 minut

Bibliografia:

- sprawiedliwyhandel.pl
- ekonsument.pl
- <https://developmentperspectives.ie/ResourcesPDFS/Understanding-the-SDGs.pdf>
- exchangetheworld.info

Załącznik 1

Nazwy krajów (dobierz je tak, by w każdej grupie była proporcjonalna liczba osób).

AMERYKA	AZJA	AFRYKA
Boliwia	Oman	Algieria
Peru	Kambodża	Burkina Faso

Paragwaj	Bangladesz	Ghana
Ekwador	Butan	Liberia
Kolumbia	Nepal	Mauretania
Wenezuela	Armenia	Senegal
Urugwaj	Uzbekistan	Wybrzeże Kości Słoniowej

Załącznik 2

KAWA	Brazylia	Wietnam	Kolumbia
POMARAŃCZE	Brazylia	USA	Chiny
BANANY	Filipiny	Indie	Chiny
ORZESZKI ZIEMNE	Chiny	Indie	Nigeria
KAKAO	Ghana	Wybrzeże Kości Słoniowej	Indonezja
HERBATA	Indie	Chiny	Kenia

Załącznik 3

Pokój 2

BANAN Ghana Kenia Nigeria

KAKAO Indonezja Chiny India

ORZESZKI ZIEMNE Brazylia USA

HERBATA Chiny India Wybrzeże Kości Słoniowej

POMARAŃCZE Brazylia Filipiny Kolumbia

KAWA India Wietnam Chiny

Załącznik 4

Na podstawie:

<https://developmentperspectives.ie/ResourcesPDFS/Understanding-the-SDGs.pdf>

PRACOWNIK/CA PLANTACJI BANANÓW

Praca, koszty i odpowiedzialność:

12-14 godzin dziennie trudnej, fizycznej pracy w upale.

Wybór najlepszych bananów

Mycie bananów - dłonie w wodzie przez cały dzień

Zbieranie bananów - noszenie ciężkich kiści na plecach

Pestycydy są rozpylane z samolotów - prawdopodobnie spadają też na Twój dom i pobliską szkołę. Używanie pestycydów może prowadzić do zagrożenia zdrowia i chorób

Zmartwienia: Czy będę miał/a wystarczająco dużo pieniędzy, by kupić jedzenie, zapłacić za rachunki od lekarzy albo wysłać dzieci do szkoły? Prawdopodobnie nie możesz spotkać się z innymi pracownikami/cami, żeby wspólnie złożyć skargę na wysokość wynagrodzenia, warunki pracy czy zakwaterowania. Będziesz zniechęcany/a do tworzenia czy dołączenia do związków zawodowych.

WŁAŚCICIEL/KA PLANTACJI

Praca, koszty i odpowiedzialność:

Bieżące opłaty na utrzymanie plantacji: Musisz płacić za drogie pestycydy, benzynę do samolotów, które pestycydy rozpylają, narzędzia i maszyny. Koszt adwokatów/ek - jeśli pracownicy/e oskarżą Cię za wypadki w miejscu pracy.

Marnotrawstwo: Regulacje w większości krajów w Europie i większość osób kupujących chce "idealnych owoców" - bez żadnych skaz, o idealnym kształcie, itd. Potrzeba na to dużej ilości pieniędzy i umiejętności. Jeśli którykolwiek z Twoich bananów nie spełnia tych wysokich standardów zostanie wyrzucony, a Ty stracisz pieniądze.

Ryzyko: Jeśli zbiory pójdą źle - to Ty ponosisz konsekwencje, podobnie w przypadku naturalnych katastrof, suszy czy ataku szkodników.

Inwestycje w modernizację: Potrzebujesz pieniędzy, żeby płacić za najnowsze maszyny i pomysły, żeby Twoja plantacja była zawsze na czasie i nie wypadła z biznesu.

Koszt ziemi: Im dłużej Twoja ziemia jest używana do plantacji bananów, tym bardziej się zużywa i będziesz musiał/a kupować więcej pestycydów lub więcej ziemi!

IMPORTER/KA

Praca, koszty i odpowiedzialność:

Transport: ciężarówkami z europejskich portów do magazynów, a stamtąd do sklepów.

Umowy: importer/ka jest odpowiedzialny za umowy z producentami od których kupuje (obiecuje zakup x bananów na tydzień), jak i z kupcami detalicznymi (obiecuje dostarczenie x bananów na tydzień). Musisz dotrzymać obietnic, nawet jeśli jakiś element łańcucha dostawy zawiódł.

Opłata za licencje: importer/ka opłaca licencje na import bananów do Unii Europejskiej.

Biura i administracja: Importer/ka "potrzebuje" dużych, nowoczesnych biur do celów administracyjnych i biurokracji związanej z tą rolą.

Gaz powodujący dojrzewanie: Etylen to gaz, który używany się do przyspieszania procesu dojrzewania bananów.

Przepakowanie: Po procesie dojrzewania banany muszą zostać przepakowane, musisz więc zapłacić pracownikom/com oraz za materiał.

PRZEWOŹNIK/CZKA

Praca, koszty i odpowiedzialność:

Statki: Statki handlowe są bardzo drogie w zakupie i utrzymaniu.

Benzyna: musisz płacić za benzynę do statku - jeden ładunek między Ameryką Łacińską a Europą może być na morzu nawet do pięciu tygodni.

Ubezpieczenie: Jeśli ładunek zostanie zniszczony lub uszkodzony, może to być Twoja wina, lub to Ty będziesz musiał/a za to zapłacić.

Chłodzenie: Na pokładzie, banany są trzymane w ogromnych lodówkach żeby zapobiegać ich dojrzewaniu. Jeśli dojrzeją zbyt szybko, mogą być zepsute w momencie kiedy dotrą do sklepów.

Opłaty portowe: Musisz płacić opłaty portowe zarówno w porcie początkowym i końcowym.

SUPERMARKET

Praca, koszty i odpowiedzialność:

Personel: Musisz zapłacić osobom, pracującym w Twoim sklepie.

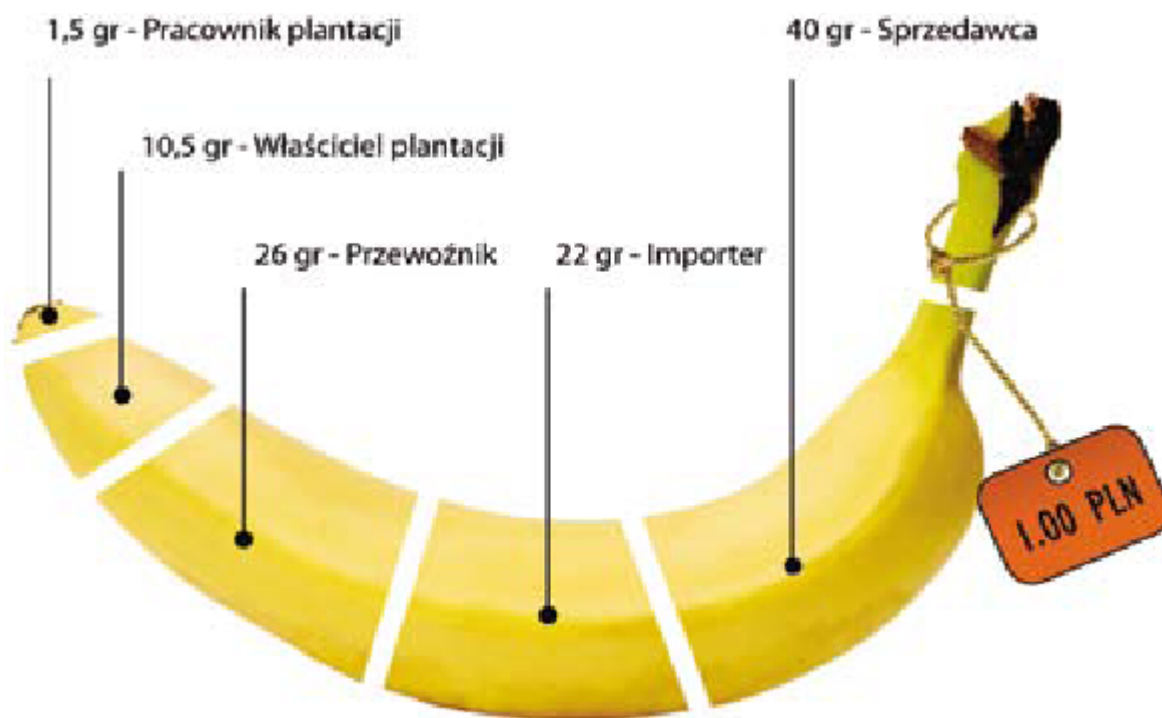
Bieżące koszty: oświetlenie, transport, design ubrań dla pracowników/c, torebki, etc.

Konkurencja: potrzebujesz nowych pomysłów na sprzedaż, może większego sklepu, lepszego sprzętu - wszystko po to, by mieć pewność, że zarabiasz wystarczająco i zostaniesz na rynku.

Ryzyko: Jeśli banany nie są traktowane w prawidłowy sposób lub dotrą na półki zbyt dojrzałe, Twoi klienci/teki nie będą zadowoleni/e. Mogą zdecydować nie kupować już więcej w Twoim sklepie.

Reklama: Potrzebujesz reklamować to, co sprzedajesz i pokazać jak dobry jest Twój sklep, żeby klienci/ki przychodzili/ły do Twojego sklepu, a nie gdzie indziej.

Załącznik 5

Zmienione na podstawie komentarzy od młodzieży:

- Rozbudowanie ćwiczenia dotyczącego podziału zysków z banana. Więcej informacji o poszczególnych rolach oraz wydłużenie czasu przeznaczonego na wykonanie ćwiczenia.
- Dodanie filmu prezentującego produkcję kawy dla urozmaicenia formy (oraz pytania do refleksji po nim).
- Zmniejszenie liczby ćwiczeń, skrócenie warsztatu do 2h.
- Wrócenie do definicji Edukacji globalnej i ponowne jej omówienie podczas wstępu do warsztatów.

Dodatkowo scenariusz został uzupełniony o komentarze jak przeprowadzać poszczególne aktywności w sytuacji online oraz zaktualizowano informacje w niektórych ćwiczeniach (np. najwięksi producenci, historie światozmieniaczy/ek).

Inne komentarze od młodzieży, które warto wziąć pod uwagę podczas realizacji warsztatu:

- Dodać więcej graficznych elementów (np. rysunki produktów w ćwiczeniu z dopasowywaniem krajów zamiast nazwy).
- Mapa z graficznym umiejscowieniem miejsca pochodzenia poszczególnych produktów na podsumowanie ćwiczenia z dopasowywaniem krajów.

Udostępnienie utworu:

Scenariusz jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0

Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Wyobraź sobie. Utwór powstał w wyniku realizacji projektu polskiej współpracy rozwojowej finansowanego przez MSZ RP w roku 2024. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww.informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw.